

EURASIA CENTER

Eurázsia
Központ

Elemzések

**Irán geopolitikai és gazdasági
helyzetképe**

Tárik Meszár

EK/2023/47.

Eurázsia Központ Elemzések

Kiadó:

Eurázsia Központ

Szerkesztő:

Dr. Horváth Levente

A kiadó elérhetősége:

1117 Budapest, Infopark sétány 1i

eurasiacenter@nje.hu

<https://eurasiacenter.hu/>

Kiadásért felelős személy:

Dr. Horváth Levente, igazgató

Jelen elemzés és annak következtetései kizárólag a szerzők magánvéleményét tükrözik és nem tekinthetők az Eurázsia Központ álláspontjának.

EURÁZSIA KÖZPONT

Budapest 2023.

© Eurázsia Központ, Neumann János Egyetem

ISSN 2939-550X

IRÁN GEOPOLITIKAI ÉS GAZDASÁGI HELYZETKÉPE

Tárik Meszár

Absztrakt

Elemzésünk feltárja Irán geopolitikai és gazdasági helyzetét, számos aspektust érintve. Először röviden áttekintjük a történelmi és gazdasági kontextust, majd részletesen elemezzük az ország kapcsolatait a különböző nemzetközi szereplőkkel, ideértve az Egyesült Államokat, Kínát, Oroszországot, az európai kontinenst és Magyarországot is. Irán meghatározó és összetett szerepet tölt be a Közel-Keleten, és jelentős hatással van a tágabb régióra és a globális politikára egyaránt. Az ország gazdag múltra tekint vissza, amely a perzsa civilizációra és az iszlám kulturális örökségre épül. Emellett Irán gazdasági erőforrásaira, különösen a kőolaj és a földgáz jelentőségére is támaszkodik. Az energiaszektor dominanciája hosszú ideig meghatározta gazdasági stratégiáját és nemzetközi kapcsolatait. Ami a külpolitikáját illeti, az Egyesült Államokkal való viszonya feszült és sokdimenziós. Az 1979-es iráni forradalom és az azt követő túsdráma az amerikai nagykövetségen alapjaiban alakította át az Irán–USA kapcsolatokat. Azóta az atomprogram és a politikai nézeteltérések tovább mélyítették az ellentéteket. Ezzel szemben Kína és Oroszország megbízható partnereknek számítanak. Teherán mindkét országgal kiterjedt gazdasági és politikai kapcsolatokat alakított ki, részben azért is, hogy ellensúlyozza a nyugati szankciókat és az elszigetelődést. Az iráni–magyar viszony is említésre méltó, amely országok több szalon kötődnek egymáshoz. Az európai kontinenssel való relációi viszont ellentmondásosak. Bár az EU-val számos gazdasági és diplomáciai együttműködés létezik, az emberi jogi aggályok és a politikai korlátozások gyakorta okoznak feszültséget.

Kulcsszavak: *Oroszország, USA, Kína, Irán, Magyarország, geopolitika, gazdaság*

Abstract

Our analysis takes an in-depth look at Iran's geopolitical and economic situation, addressing numerous aspects. We first provide a brief overview of the historical and economic context and then analyze in detail the country's relations with various international actors, including the United States, China, Russia, the European continent, and Hungary. Iran plays a dominant and complex role in the Middle East, with significant implications for the entire region and world politics. The country has a rich history based on Persian civilization and Islamic cultural heritage. It also relies on the importance of Iran's economic resources, particularly oil and natural gas. The dominance of the energy sector has long determined the country's economic strategy and its international relations. Relations with the United States are strained and complex. The 1979 Iranian Revolution and the subsequent hostage crisis at the U.S. Embassy fundamentally changed relations between Iran and the United States. Since then, the nuclear program and political disagreements have further deepened antagonisms. On the other hand, China and Russia are reliable partners. The country has developed extensive economic and political ties with both countries, partly to counter sanctions and isolation by the West. Also worth

mentioning are Iranian-Hungarian relations, whose countries are linked by several threads. However, relations with the European continent are contentious. Although there is broad economic and diplomatic cooperation with the EU, human rights issues and political restrictions are a source of tension. Human rights issues and democratic deficits raise serious questions in relations with Iran.

Keywords: *Russia, USA, China, Iran, Hungary, geopolitics, economy*

Irán a modern korban

A közel-keleti ország területét a 20. század közepéig Perzsia néven ismerték a nyugati világban. Az egykor nagy birodalomnak számító Irán macedónok, arabok, törökök és mongolok invázióit is átvészelte. Perzsia az évszázadok során folyamatosan megerősítette nemzeti identitását, és különálló politikai és kulturális egységgé fejlődött.

A terület muszlim hódítása (633–654) véget vetett a Szászánida Birodalomnak, és fordulópontot jelentett Irán történelmében. Perzsia iszlamizálódása a 8. és a 10. században [ment végbe](#), ami a zoroasztrianizmus végső hanyatlásához vezetett a mai Irán területén. A korábbi perzsa civilizációk vívmányai azonban nem veszték el, hanem nagymértékben elnyelte őket az új iszlám politika és civilizáció.

A modern korban az iráni forradalom, más néven iszlám forradalom volt az az esemény, amely Iránt a Mohammad Reza Pahlavi sah vezette abszolút monarchiából a Ruhollah Homeini ajatollah vezette iszlám köztársasággá változtatta. A forradalmi kormány ideológiája populista és nacionalista volt, de még ezeknél is jobban jellemezte a síita iszlám. Egyedülálló felépítése a velájat-e fakíh koncepción [alapul](#), azon a gondolaton, hogy a muszlimok – valójában mindenki – „gondnokságot” igényelnek, a vezető muszlim jogtudós uralma vagy felügyelete formájában. Homeini 1989-ben bekövetkezett haláláig töltötte be ezen vallástudós vagy legfelsőbb vezető tisztségét. Irán gyorsan modernizálódó, kapitalista gazdaságpolitikáját populista és iszlám gazdaság- és kultúrpolitika váltotta fel. Az ipart államosították, a törvényeket és az iskolákat iszlamizálták, a nyugati hatásokat betiltották.

Az 1980-ban kitört iraki–iráni háború rendkívül negatív hatással volt az országra. A véres konfliktus 1988-ban fejeződött be, és számos emberéletet követelt, valamint jelentős gazdasági károkat okozott. Az iszlám köztársaság vezetője, Ali Hamenei 1989-től állt a hatalom élén. Az országban szigorú iszlám jogszabályokat vezettek be, és megnőtt az állam szerepe a gazdaságban. Az 1990-es években lassú politikai és társadalmi reformok indultak, de az országban továbbra is fennmaradt a politikai elnyomás és a korlátozott szabadságjogok. Az iráni gazdaság függősége az olajexporttól további kihívásokat eredményezett.

Az Iránt a 21. században sújtó szankciók jelentős problémákat okoztak az ország gazdaságában és a lakosság életszínvonalában. A 2015-ös nukleáris megállapodás, amelyben Irán [vállalta](#), hogy korlátozza nukleáris tevékenységét a szankciók enyhítéséért cserébe, ideiglenesen javított a kapcsolatokon és a gazdasági helyzeten. Azonban a 2018-as évben az Egyesült Államok egyoldalúan kilépett a megállapodásból, és ismét súlyos szankciókat vezetett be a perzsa ország ellen. Ennek hatására az ország komoly nehézségekkel szembesült, és a feszültség növekedett az Egyesült Államok és Irán között.

A jelenkori Irán továbbra is összetett kihívásokkal küzd, beleértve a pénzügyi nehézségeket, a politikai korlátozásokat és a nemzetközi feszültségeket. A politikai és társadalmi változások iránti igény továbbra is jelen van az országban, amit jól mutat az a tény is, hogy sokszor hónapokon keresztül tartó [tüntetéshullámok](#) söpörnek végig a perzsa országon.

Irán gazdasága

Az ország gazdaságát a szénhidrogén-, a mezőgazdasági és a szolgáltatási szektorok, valamint a gyártás és a pénzügyi szolgáltatások terén való észrevehető állami jelenlét jellemzi. Irán a világon a második helyen áll a földgázkészletek és negyedik helyen a bizonyított kőolajkészletek tekintetében. Noha olajexportáló ország létére viszonylag diverzifikált gazdasággal bír, a kormányzati bevételek továbbra is az olajbevételektől függenek, és éppen ezért ingadozóak. Az iráni hatóságok elfogadták a piaci alapú reformok átfogó stratégiáját a 20 éves elképzelésükhöz és a 2016/17–2021/22 közötti időszakra szóló ötéves fejlesztési tervükhöz. A terv [három pillérből](#) áll:

1. egy ellenálló gazdaság kialakítása;
2. a tudomány és a technológia fejlesztése, valamint;
3. a kulturális kiválóság előmozdítása.

Prioritásai között szerepel az állami vállalatok, valamint a pénzügyi és bankszektor reformja, továbbá az olajbevételek allokációja és kezelése. A terv évi 8%-os gazdasági növekedést [irányoz](#) elő.

Irán gazdasága lassan lábál ki az évtizedes stagnálásból, amihez hozzájárultak a szankciók, az olajár markáns ciklikussága és a Covid-19-világjárvány is. A 2020/21-es [reál-GDP](#) szinte a 2010/11-es szintjén volt, és az egy főre jutó reál-GDP 2020/21-ben a 2004/2005-ös szintre esett vissza. 2021/22-ben az olaj- és a szolgáltatási szektor fellendülése (11,7%-os, illetve 6,5%-os növekedés) – a világjárvány legrosszabb időszaka után, a globális és a hazai aktivitás visszatérését követően – 5%-os éves növekedést eredményezett. A mezőgazdasági szektor azonban 2,1%-kal [zsugorodott](#) mind az aszály, mind az energiakimaradások miatt.

Kereslet oldalán a fogyasztás bővülése ösztönözte a GDP növekedését, mivel az aktivitás visszatért a világjárvány előtti szinthez. Az import növekedése meghaladta az export élénkülését, a beruházások [visszaestek](#). Az ország általános gazdasági fellendülése azonban még nem tükröződött a munkaerőpiacon, mivel a fellendülést nagymértékben az olajszektor vezérelte, a szolgáltatások és az ipar foglalkoztatásának növekedése pedig nem tudta ellensúlyozni a mezőgazdasági munkahelyek megszűnését. A világjárvány időszakában megszűnt munkahelyeknek csak az egyharmadát sikerült [pótolni](#).

Míg a szociális védelmi intézkedések részben mérsékelték a háztartások jólétére nehezedő nyomást, a juttatások nem megfelelő célzottsága és az értékük inflációhoz való kapcsolásának hiánya idővel csökkentette hatásukat. Ezenkívül az éghajlatváltozással kapcsolatos kihívások Iránban [hátráltatták](#) a növekedést, különösen a munkaigényes mezőgazdaságban és az ipari ágazatokban, a rekordmagas hőmérséklet és az alacsony csapadékmennyiség következtében. Ezek a tényezők jelenleg is korlátozzák a fellendülés ütemét.

Az átlagos GDP-növekedés középtávon az előrejelzések szerint szerény marad. A gazdaságot továbbra is korlátozza a világvárvány folyamatos hatása a gyengébb hazai és globális kereslet miatt. A kereskedelmet, különösen az olajexportot továbbra is korlátozzák a szankciók. Az előrejelzések szerint az infláció enyhülni fog 2021/22-hez képest, de továbbra is magas, évi 30% feletti [marad](#), mivel a fiskális és árfolyamnyomás továbbra is fennáll. A tartós infláció továbbra is nyomást gyakorol a szegény és kiszolgáltatott háztartások megélhetésére, amelyeket a világvárvány okozta válság már amúgy is súlyosan érintett.

Fontos említést tennünk az iráni olajexportról, amelynek [volumene](#) körülbelül 118 milliárd dollár volt 2011-ben, még a nemzetközi szankciók bevezetése előtt. 2020-ra az export körülbelül 20 milliárd dollárra esett vissza, de napjainkban újfent a bevételek növekedése [tapasztalható](#). További jelentős fejlemény, hogy a perzsa ország napi 1,5 millió hordó kőolajat exportált Kínába 2023 augusztusában, ami 2013 óta a legmagasabb érték. Ez lényegesen magasabb, mint az Irán által a 2023-as év első hét hónapjában Kínába [exportált](#) mennyiség (napi 917 000 hordó).

Azonban Irán nem csak olajat exportál. A legnagyobb (nem olajiparhoz kapcsolódó) [kiviteli cikkek](#) közé tartoznak az etilén polimerek (3,2 milliárd dollár), a csonthéjas gyümölcsök (925 millió dollár), a félkész vasárúk (816 millió dollár), a finomított réz (673 millió dollár) és az aciklikus alkoholok (561 millió dollár). Az irániak főként Kínába (5,94 milliárd dollár), Törökországba (2,72 milliárd dollár), Pakisztánba (614 millió dollár), Örményországba (406 millió dollár) és Indiába (379 millió dollár) exportálnak.

1. táblázat: Az iráni (nem olaj) export célországai 2021-ben

Ország	Összeg (USD)
Kína	5,94 milliárd
Törökország	2,72 milliárd
Pakisztán	614 millió
Örményország	406 millió
India	379 millió

Forrás: OEC, é. n.; saját összeállítás

A 2023–2024-re prognosztizált magasabb olajárak és az olajexport volumenének növekedése (a globális olajpiac szűkülése miatt) várhatóan visszafogja majd a fiskális nyomást. Azonban a növekvő bértömeg- és nyugdíjkiadások miatti magas kiadásnövekedés következtében a szakértők [szerint](#) deficitesebb marad a költségvetési egyenleg.

Irán gazdasági kilátásait jelentős felfelé és lefelé mutató kockázatok fenyegetik, amelyek az olajpiaci dinamikával, a geopolitikai feszültségekkel, a világvárvánnyal és az éghajlatváltozással kapcsolatosak. A globális feszültségek fokozódását követően az olajárak további emelkedése közvetlenül növelheti a költségvetési bevételeket, és közvetve az olajexport volumenének gyorsabb növekedéséhez [vezethet](#). A lefelé mutató kockázatok az új Covid-19-változatok újbóli megjelenéséhez, az éghajlatváltozás súlyosbodó hatásaihoz és a megnövekedett geopolitikai feszültségekhez [kapcsolódnak](#), beleértve az ukrajnai háború globális

élelmiszerárakra gyakorolt befolyását, és ennek az iráni élelmiszerimportra gyakorolt hatását.

Irán és az Egyesült Államok közötti viszony

Az Irán és az Egyesült Államok közötti viszony a 20. század közepétől kezdve a nemzetközi geopolitika egyik legbonyolultabb és legvitatottabb témájává vált. A két ország közötti kapcsolatok változóak voltak, és a történelem során számos kihívás és konfliktus jellemezte azt. A nukleáris kérdés, a regionális befolyás és a politikai ellentétek mind meghatározzák ezt a dinamikus és gyakran ellentmondásos viszonyt.

Az iráni–amerikai [kapcsolatok](#) kezdete a 20. század elejére nyúlnak vissza, amikor az Egyesült Államok kereskedelmi és gazdasági érdekeit akarta kiszélesíteni Iránban, valamint az amerikaiak felismerték, hogy a perzsa ország fontos birodalmi ütközőzóna Oroszország és India között. Az 1953-as iráni puccs során az Egyesült Államok és Nagy-Britannia támogatta az iráni miniszterelnök elleni hatalomátvételt, mert attól tartottak, hogy a perzsa állam hamarosan a kommunisták befolyása alá kerül, ezért eltökéltek voltak azt illetően, hogy egy autokratikusabb, de könnyebben irányítható uralkodót juttassanak hatalomra. Az 1979-es iráni forradalom azonban gyökeresen [megváltoztatta](#) a viszonyt, amikor is megalapították az Iráni Iszlám Köztársaságot, aminek az Egyesült Államokkal, mint a korábbi rezsim támogatójával való viszonya megromlott.

A közel 70 éves iráni atomprogram a 2000-es évek első felében [került](#) a nemzetközi közösség látóterébe, és azóta az Irán és az Egyesült Államok közötti feszültségeket tovább mélyítette. Az Egyesült Államok aggódik az iráni nukleáris fejlesztések miatt, melyek katonai célúak is lehetnek. Ennek eredményeként folyamatos tárgyalások zajlottak a nemzetközi közösség és Irán között a nukleáris megállapodásról. Az 2015-ös egyezmény keretében az Iráni Iszlám Köztársaság [vállalta](#), hogy korlátozza nukleáris programját cserébe a gazdasági szankciók enyhítéséért. Azonban az ilyenfajta megállapodásokat az iráni belpolitika és az Egyesült Államok politikai helyzete is meghatározza. 2018-ban az Egyesült Államok [kilépett](#) az egyezményből, majd újabb szankciókat vezettek be Irán ellen, és a viszony ismét megromlott.

A két ország interakciói azonban nemcsak a nukleáris kérdésre korlátozódnak, és jelentős hatással vannak a Közel-Kelet regionális egyensúlyára is. Az USA és szövetségesei aggódnak Irán befolyásának növekedése miatt a térségben, és gyakran [kritizálják](#) az olyan iráni tevékenységeket, mint például az általuk (és a nemzetközi közösség által is) terroristának vélt csoportok támogatását vagy a szomszédos országok belügyeibe történő beavatkozást.

A két fél viszonyát a geopolitikai változások, a vezetők döntései és a térségben kialakuló események mind befolyásolják. A feszültségek és az ellentétek mellett azonban mindkét félnek megvan a lehetősége arra, hogy párbeszédet folytasson, és együttműködést alakítson ki olyan területeken, mint a terrorizmus elleni küzdelem vagy a regionális stabilitás előmozdítása. Kijelenthető, hogy Irán és az Egyesült Államok viszonya összetett és komplex, de a diplomáciai erőfeszítések és a konstruktív párbeszéd irányába tett lépések hozzájárulhatnak a kölcsönös megértés és a béke előmozdításához a nemzetközi porondon.

Az iráni-kínai relációk

Irán Kína egyik legrégebbi kereskedelmi partnere, ugyanis a két fél között az ókori Selyemúton keresztül már az i. e. 2. században beindult a kereskedelem. A modern korban a Kínai Népköztársaság és Irán között 1971-ben jött létre a diplomáciai kapcsolat, majd Xi Jinping kínai államfő hivatalos látogatása során átfogó stratégiai partnerséget [kötöttek](#) a felek. Irán egy rendkívül fontos állam Kína számára, utóbbi pedig szoros kapcsolatok kialakítására törekszik az Iráni Iszlám Köztársasággal abból a célból, hogy bővítse az energiaellátóinak számát, és csökkentse az energiatülszórását Szaúd-Arábiától. Az Iránnal való együttműködést szintén fontosnak tartják a Hormuzi-szoroson keresztül történő tengeri szállítás esetleges kockázatainak csökkentése szempontjából. Irán alkalmanként a közelmúltban is azzal fenyegetett, hogy lezárja a szorost, ami felpörgeti az olajárakat és megzavarja az energiaellátást. Peking ezért a bilaterális kapcsolatok elmélyítésére törekszik Teheránnal. Ezenkívül Peking [reméli](#), hogy az iráni olaj egy napon szárazföldi úton is átjuthat Kínába, ezáltal csökkentve a tengeri hajózástól való függőséget és az ezzel járó kockázatokat.

Történelmi jelentőségű esemény volt, hogy a két fél 2021-ben huszonöt évre szóló együttműködési megállapodást [kötött](#) egymással. A perzsa állam kormányának meggyőződése, hogy a hosszú távú megállapodás nagyon hatékonyan előmozdítja majd a kínai-iráni viszony elmélyítését. Az egyezség nem minden részlete nyilvános, de a paktum szerint a folyamatos, és erősen kedvezményes árú olajellátásért cserébe a távol-keleti ország 25 év alatt 400 milliárd dollárnyi beruházást visz a térségbe. A kínai beruházásokat olyan területeken kell majd megvalósítani, mint például a banki, telekommunikációs, kikötői, vasúti, egészségügyi és az informatikai szektorok, emellett az egyezség szorgalmazza a katonai együttműködés kialakítását is a két ország között. Peking szemszögéből a megállapodás része az „Övezet és út” (BRI) kezdeményezésnek. Kína az Iráni Iszlám Köztársaság [legnagyobb](#) kereskedelmi partnere annak ellenére, hogy a hivatalos adatok szerint a két ország közötti kereskedelem volumene némileg csökkent a Teherán elleni 2018-as amerikai szankciókat követően. A két ország közötti kereskedelmi [forgalom](#) 2021 első öt hónapjában 5,5 milliárd dollár volt.

Az Oroszországgal való viszony

A Moszkvai Nagyhercegség és a Perzsa Birodalom közötti kapcsolatok [hivatalosan](#) 1521-ben, a Szafavidák hatalomátvételével indultak meg. Oroszország és Irán korábbi és jelenlegi viszonya régóta bonyolultan sokrétű volt, és gyakran ingadozott az együttműködés és a rivalizálás között. A két nemzet földrajzi, gazdasági és társadalmi-politikai kölcsönhatásai hosszú történelemre tekintenek vissza.

A 20. század során Oroszországban és Iránban a rendszerváltások – a Szovjetunió megalakulása, a Pahlavi-dinasztia, majd később az Iráni Iszlám Köztársaság létrejötte – sok esetben ellenségeskedéshez vezettek a két állam között. Csak a Mihail Gorbacsov-korszakban, 1985-től 1991-ig [alakított ki](#) Moszkva és Teherán diplomáciai, katonai és gazdasági kapcsolatokat, amelyek magukban foglalták a fegyverreladást és a polgári nukleáris együttműködést.

A két fél viszonya az 1990-es években ingadozó volt, mivel a posztszovjet Oroszország azon [munkálkodott](#), hogy jobb kapcsolatot építsen ki az Egyesült Államokkal. 1995 és 2000 között Oroszország felfüggesztette fejlett fegyverkereskedelmét Iránnal, hogy enyhítse Washington nyomását Teherán nukleáris ambíciói miatt. Amikor Vlagyimir Putyin 2000-ben hivatalba lépett, Oroszország újfent Irán felé fordult. Újraindította Oroszország fegyvereladásait Iránnak, és 2001-ben 20 éves együttműködési megállapodást kötött Ali Hamenei ajatollah legfelsőbb vezetővel.

Napjainkban a két fél interakciói politikai, gazdasági és katonai területeken egyaránt kiterjednek mondhatók, és egyre fontosabbá is válnak, mivel mindkét ország a nyugati szankciókkal és kritikákkal szembesül. A politikai dimenzióban Oroszország és Irán gyakran kölcsönös támogatást [nyújt](#) egymásnak a nemzetközi fórumokon. Mindkét ország szkeptikusan áll a Nyugat vezette globális politikához, és azon dolgoznak, hogy alternatív erőteret építsenek ki. Ebben az összefüggésben az Oroszország és Irán közötti kapcsolatok részben az együttműködésről, az információcseréről és a közös politikai célkitűzésekről szólnak. A gazdasági dimenzióban az orosz–iráni együttműködés elsősorban az energiaiparban jelenik meg. Az energiaszektorban való szoros kapcsolatok iráni olaj- és gáz kivitelre és orosz energiotechnológiai beruházásokra [épülnek](#). Emellett a két ország kereskedelme is fellendülőben van, amit jól bizonyít az a tény is, hogy Irán Oroszországba irányuló exportja 70%-kal [nőtt](#) 2022 első hat hónapjában az azt megelőző év ugyanazon periódusához képest. Ezek az együttműködések hozzájárulnak mindkét ország gazdasági stabilitásához és gazdaságaik diverzifikációjához. A katonai és stratégiai dimenzióban Oroszország és Irán közös hadgyakorlatokat tart, és a védelmi technológiák terén is [kooperálnak](#). Az ilyen kapcsolódási pontok nemcsak katonai, hanem politikai üzeneteket is hordoznak, amelyek megerősítik a két fél közötti szorosabb kötéleket.

Irán Európával való együttműködése

2022 decemberében az EU Tanácsa új következtetéseket [fogadott el](#) a perzsa országgal összefüggésben, amelyek felvázolják az EU álláspontját Iránnal való kapcsolatáról, az ország belső helyzetéről, beleértve az emberi jogokat, a közös átfogó cselekvési tervet (JCPOA) és a regionális kérdéseket. Az EU [támogatja](#) a kiegyensúlyozott, átfogó megközelítést Iránnal kapcsolatban, ideértve a párbeszédet is, azzal a céllal, hogy minden aggodalomra okot adó nézeteltérést kezelni lehessen.

Az EU és Irán közötti kapcsolatok átfogó célkitűzései továbbra is a 2016. április 16-i közös nyilatkozaton [alapulnak](#). A perzsa állammal folytatott kooperáció területei „elvben” a gazdaság, a kereskedelem, a befektetések, a mezőgazdaság, a közlekedés, az energia, az éghajlatváltozás, a polgári nukleáris együttműködés, a tudomány, a kutatás és innováció, az oktatás, a kultúra, a környezet, a kábítószer-kereskedelem elleni küzdelem, a migráció, valamint a humanitárius és regionális kérdések.

A 22 éves Mahsza Amini 2022. szeptember 16-i, rendőrségi őrizetben bekövetkező halálát követően az EU határozottan [elítélte](#) az iráni tüntetések erőszakos leverését. Az EU egyértelműen [kiáll](#) az iráni nép azon joga mellett, hogy békésen tiltakozzon, és szabadon hangot adjon követeléseinek és nézeteinek. Az Európai Unió és

tagállamai számára [indokolatlan](#) és elfogadhatatlan az erőszakmentes tiltakozókkal szembeni széles körű és aránytalan erőszak alkalmazása. Az EU vezetése szerint az iráni embereknek, mint bárhol máshol, joguk van a békés tiltakozáshoz. Álláspontjuk szerint ezt a jogot minden körülmények között biztosítani kell.

2022 októbere óta az EU számos korlátozó intézkedést [fogadott el](#) az iráni emberi jogsértések elkövetői ellen. Elítélte az iráni drónok Oroszországba szállítását és bevetésüket az Ukrajna elleni háborúban, és továbbra is válaszolni fog minden, az orosz agressziót támogató fellépésre. E célból az EU további szankciókat fogadott el iráni magánszemélyekkel és szervezetekkel szemben, tekintettel az Oroszország által használt pilóta nélküli légi járművek (UAV) fejlesztésében és szállításában játszott szerepükre.

Annyi bizonyos, hogy Irán központi szerepet játszik a térség biztonsága szempontjából, és az EU [támogatja](#) az Iránnal való együttműködést a regionális feszültségek enyhítése érdekében, amint azt az EU Öböl-partnerségről szóló közleménye is megerősíti.

Irán és Magyarország kapcsolata

Magyarország 1939-ben [vette fel](#) a diplomáciai kapcsolatokat Iránnal, amelyet aztán 1951-ben újítottak meg, majd megnyitották az első magyar nagykövetséget Teheránban. Az 1979-es iszlám forradalmat követően Magyarország szinte azon nyomban [elismerte](#) az újonnan megalakult Iráni Iszlám Köztársaságot.

A Magyarország és Irán közötti viszonynak gazdasági és stratégiai vonatkozásai is vannak. Magyarország számára Irán fontos gazdasági partner, mivel az ország olaj- és gázkészletekben gazdag, amelyek iránt Magyarország [érdeklődik](#) a gazdasági stabilitása és energiaellátása diverzifikálása érdekében. Továbbá az energetikai együttműködés lehetővé teszi, hogy Magyarország csökkentse az egyirányú energiaimporttól való függőségét.

Ugyancsak fontos megemlíteni a két ország agrár- és élelmiszeripari együttműködését. Magyarország mezőgazdasági termékeket [exportál](#) Iránba, míg az iráni piacról például szőlő és olajosmagvak [érkeznek](#). Az ilyen kereskedelmi interakciók hozzájárulnak mindkét ország gazdasági növekedéséhez. Kijelenthető, hogy a perzsa ország számára fontos partner Magyarország a régióban. A kooperáció lehetőséget teremt az iráni termékek közép-európai piacra juttatására, ami hozzájárulhat az iráni gazdaság erősítéséhez.

A két ország modern kori kapcsolatában jelentős fejlemény volt, hogy 2022 őszén egy átfogó együttműködési dokumentumot [írtak alá](#). A memorandum számos területre terjedt ki, többek között a vízkezelés, a vetőmagok, az erőművek, az állati takarmány és az építőanyagok terén folytatott együttműködésre, valamint a közös befektetési lehetőségekre.

Emellett a Magyar Külgazdasági és Külügyminisztérium üdvözölte az Iránnal folytatott bilaterális kereskedelem volumenének 2021-es 45%-os – 2022-ben 55%-os – [növekedését](#) a magyar textil- és gyógyszerexport, valamint az iráni műanyagimport növekedésének köszönhetően. A minisztérium [szerint](#) a magyar mezőgazdasági és élelmiszerfeldolgozó cégek új exportlehetőségekhez jutnak, és folyamatban van az importengedélyek kiadása egyes orvosi műszerekre és egyéb

termékekre. Emellett mintegy 2000 iráni diák vesz részt Magyarországon egyetemi képzéseken, elsősorban egészségügyi és gazdasági szakokon, a magyar állam pedig 150 ösztöndíjas helyet [tart fenn](#) iráni hallgatók számára. Továbbá Magyarország üdvözölte Irán erőfeszítéseit a migrációs hullámok és a kábítószer-kereskedelem megállítására. A magyar vezetés [kifejtette](#), hogy az Afganisztánnal és Pakisztánnal szomszédos országnak fontos szerepe van az Európára nehezedő migrációs nyomás csökkentésében. A magyar fél [közölte](#) azt is, hogy Magyarország elkötelezett az atomenergia békés célú felhasználása mellett, és támogatja az iráni atomalku megújítását, „*amely erősíti a globális biztonságot*”.

Az együttműködési lehetőségek tehát összességében a gazdaság, a kereskedelem, az energia, az agrár- és élelmiszeripar, valamint a kulturális és tudományos kapcsolatok terén nyilvánulnak meg.

Konklúzió

Irán rendkívül fontos szereplő a Közel-Keleten, ami földrajzi elhelyezkedésének, bőséges nyersanyagkészletének és birodalmi hozzáállásának is köszönhető. Az ország kiterjedt kapcsolatokkal rendelkezik többek között Oroszországgal és Kínával is, ugyanakkor feszült viszonyt ápol az Egyesült Államokkal. A perzsa ország már csak azért is együttműködik Oroszországgal és Kínával, hogy ellensúlyozza a nyugati szankciók és kritikák hatásait, és együtt létrehozzanak egy olyan pólust, amely a nyugati dominancia súlyát hivatott csökkenteni. Az Európai Unióval való viszonya viszont vegyes képet mutat, mivel bár bizonyos gazdasági és diplomáciai együttműködések léteznek, számos emberi jogi aggály merül fel az ország tevékenységeivel kapcsolatban. Ezenfelül az Irán–Magyarország kooperáció egyre jelentősebb, és számos irányba bővíthető. Nem szabad elfelejteni, hogy a perzsa ország gazdag olaj- és gázkészleteivel az energiatermelés és -export terén is jelentős szerepet játszik. Összességében Irán nemcsak a Közel-Kelet, hanem a globális politikában is fontos szereplő. Az ország feszült viszonyai, stratégiai partnerségei és az emberi jogi körülményei jól mutatják, hogy Irán helyzete és kapcsolatai számos kihívást és lehetőséget tartogatnak a nemzetközi arénában.